

KORUNK VÁLTOZÓ HADVISELÉSÉNEK HADELMÉLETI ALAPJA

Rezümé

Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája a hagyományos értelemben vett háborús konfliktus kialakulását a közeli jövőben nem, vagy csak csekély mértékben tartja elképzelhetőnek, annak eshetőségét azonban nem zárja ki teljesen. A tudomány és a technika fejlődésének felgyorsulásával sok ország számára komoly nehézséget jelent a költséges haditechnika beszerzése, rendszerben tartása és annak folyamatos korszerűsítése. A honvédelem helyzetét a világban lezajló politikai, gazdasági, társadalmi folyamatok tükrében megvizsgálva látható, hogy a hagyományos szemlélet fenntartása az ország erőforrásait sokszorosán meghaladó igényeket támaszt. A XXI. század elején olyan haderő-fejlesztési koncepció kidolgozása szükséges, amely képessé teszi az országot arra, hogy egy fegyveres konfliktusban a vele szemben álló fél esetleges mennyiségi és/vagy minőségi fölényét semlegesítse, de legalább is csökkentse. A háborúk történetének vizsgálata egyértelművé teszi, hogy a kis államok hagyományostól eltérő hadviseléssel egyre sikeresebben vehetik fel a küzdelmet egy erősebb féllel szemben. Az alábbiakban a szerző elsősorban a Nemzeti Közzolgálati Egyetem és annak jogelődje keretei között folytatott és publikált kutatási eredmények feltárásával és elemzésével olyan hadelméleti összefüggésekre világít rá, amelyek a honvédelem koncepciójának merőben új megközelítését eredményezhetik.

Kulcsszavak

Clausewitz; honvédelem; hagyományostól eltérő.

Csaba Attila Bakos

THEORETICAL FOUNDATION FOR THE CHANGING NATURE OF CONTEMPORARY WARFARE

Abstract

The National Military Strategy of Hungary does not or just slightly see the possibility that in the near future a traditional military conflict can occur, but does not exclude it entirely. As the development of science and technology accelerates many countries find it difficult to procure, field and constantly upgrade expensive military hardware. The examination of national defence in the view of global political, economic, and societal processes makes clear that maintaining the traditional approach to national defence exceeds the available resources many times. At the beginning of the 21st century a new approach is needed that enables a country to offset or at least decrease the enemy's quantitative and / or qualitative superiority. An examination of the history of warfare makes clear that small countries waging other-than-traditional war can increasingly oppose a stronger enemy. This paper reveals the fundamental theoretical aspects of an entirely new approach to national defence based on research and analysis of earlier military theoretical insights published at the National University of Public Service and its predecessor.

Keywords

Clausewitz; national defence; unconventional.

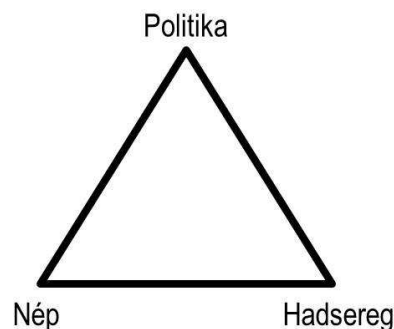
Két és fél évtizeddel a vasfüggöny lebontása után a Magyar Honvédség nemzetközi műveletekben edződött, kis létszámú, tapasztalt, korlátozott expedíciós képességekkel felvértezett önkéntes haderővé vált. A dinamikusan változó nemzetközi biztonsági helyzet és az összetett kihívásokkal teli jövő további lépéseket

követel meg annak érdekében, hogy a nehezen megszerzett tapasztalatok ne vesszenek kárba, valamint a honvédelem ügyét befolyásoló hadelméleti kutatások eredményeit is megfelelő módon hasznosítsák.

A magyar hadtudományi gondolkodás alapját képező clausewitzi háborús meghatározás alapvetően három tényezővel, az úgynevezett *csodálatos háromsággal* írható le leginkább. Ennek elemei a szemben álló felek gyűlölködéséből és ellenségeskedéséből táplálkozó erőszakosság, az emberi lélek veleszületett sajátosságából eredő véletlenek és valószínűségek, valamint a háború politikának alárendelt eszköz szerepéből következő racionalitás és számítás. A háború az elsőt a népből, a másodikat a hadseregből, a harmadikat pedig a kormányzatból nyeri.

Kora háborúit vizsgálva állapította meg Clausewitz, hogy a háború megvívásának *alapja* a nép, az annak megvíváshoz szükséges *eszköz* a hadsereg, a háború megvívásával elérhető *cél* pedig politikai.¹ Nemcsak a háborút alkotó tényezőket tárta fel, hanem a háborút a tényezők (ti. az alap, az eszköz és a cél) között meglévő összefüggések mentén is alapos vizsgálatnak vette alá.

Clausewitz részleteiben közelítette meg a háborút a politika (cél) irányából, valamint részleteiben tárgyalta a háborút a hadsereg (eszköz) irányából. Azonban a háborút tartalommal, vagyis erőszakkal, gyűlölködéssel és ellenségeskedéssel megtöltő néppel (alap) keveset foglalkozott.² Kora társadalmi és politikai berendezkedésének – ennél fogva kora haderőszervezési elveinek és sémáinak – megfelelően az alábbi ábra szerint ragadta meg e csodálatos háromság alkotó elemeinek egymáshoz való viszonyát:

1. ábra
A csodálatos háromság
(Készítette: a szerző)

A Clausewitz által megfogalmazottakat – többek között az államokon belüli fegyveres konfliktusok okán – sokan próbálták részben, vagy egészben megcáfolni. A hidegháború megszűnésével az államokon belüli fegyveres konfliktusok és a kihívók száma nem csökkent. Ennek eredményeként a kritikusok táborához a katonai gondolkodók mellett mára neves történészek és egyéb tudósok is csatlakoztak. Nem meglepő, hogy a magyar hadtudomány művelői között is található olyan, aki alapvetően a clausewitzi osztályozás (például hadikultúra) mellett tör pálcát, de attól eltérő elméletek térnyerése is megfigyelhető.

¹ JOBBÁGY, Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. Honvédségi Szemle, 2013/3. pp. 28–29.

² Uo.

A háború jellege. A hadikultúrák

Az európai történelem vizsgálata egyértelművé teszi, hogy a különböző korok hadviselését nagyban meghatározta a szemben álló felek közötti konkrét társadalmi, gazdasági, katonai és kulturális különbség. Ennek megfelelően egy adott konfliktusban érintett népek, népcsoportok eltérő eszközöket és módszereket használtak háborúik megvívásához. A háborúról és annak megvívásáról alkotott nézetek eltérősége miatt feltételezhető, hogy a hadviselési sajátosságok felismerése volt a hadikultúra elméletéhez vezető úton az első lépés. A hadikultúra, mint önálló hadtudományi fogalom vizsgálatakor azonban nem szükséges a több ezer évre visszatekintő európai hadtörténelem teljes áttekintése, mivel alapvetően a napóleoni háborúktól napjainkig eltelt időszak elemzését teszi lehetővé.

Az 1789-től 1815-ig terjedő időszak történései a nemzetközi hadelmélet változásai következtében a magyar katonai gondolkodók munkásságára is komoly hatást gyakoroltak. Napjainkban a magyar hadtudomány szerves részét képező, *Kovács Jenő* nevével fémjelzett hadikultúra elmélet kialakulását *Perjés Géza* munkássága előzte meg. *Perjés*, akit a legnevesebb hazai Clausewitz-kutatóként tartanak számon, a porosz katonai gondolkodó művének részletes feldolgozása után a megsemmisítés és kifárasztás kapcsolatrendszerének mélyreható elemzésével teremtette meg a magyarországi hadikultúra-elmélet kutatásának alapját, mintegy összefoglalva és mélyrehatóan elemezve a kor tudományos és szellemi környezetét.³

Az 1990-es évek dinamikus változásai a magyar hadtudomány művelőit is komoly kihívások elé állították. Nyilvánvalóvá vált, hogy a korábbi bipoláris szembenállás diktálta hadászati gondolkodás és az azt meghatározó hadelméleti alapvetések újragondolása szükséges. Az új magyar katonai stratégia kidolgozása érdekében *Kovács* – a téma geopolitikai, hadművészeti alapjait kutatva – a probléma átfogóbb vizsgálata érdekében több kapcsolódó tudományterület (történelem, hadtörténelem, katonaföldrajz, külpolitika) képviselőit is megszólította.

Kovács – *Perjés* Clausewitz monográfiáinak eredményeit elsősorban angolszász szerzők munkáival kiegészítve – arra a következtetésre jutott, hogy a katonai, azaz direkt eszközök alkalmazása mellett léteznek a konfliktusok megoldását lehetővé tevő nem katonai, azaz indirekt eszközök is. Ilyen eszközök lehetnek a gazdasági verseny, a pszichológiai hadviselés, valamint az ideológia területén megvívott harc. *Kovács* korai halála nem tette lehetővé, hogy a hadikultúra fogalmának és rendszerének kutatása teljessé váljon. Arra azonban elégséges alapot biztosított, hogy a jelenkor kutatói és szakírói a téma további feltárásával foglalkozhassanak.⁴

A hadviselés generációi, a változó hadügy

A hadviselés generációinak elmélete a hadviselés fejlődését első sorban a minőségi változások bekövetkezése alapján tipizálja, míg kiinduló pontnak a harmincéves háborút lezáró vesztfáliai békét tekinti.

A hadviselés első generációja nem más, mint a zárt rendben harcoló gyalogság kora. Ebben az időszakban a katonai műveletek nem az ellenséges

³ FORGÁCS, Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája, I. Hadtudományi Szemle, II. évf. 2. szám. Pp. 1–9..

⁴ FORGÁCS, Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája, II. Hadtudományi Szemle, II. évf. 3. szám. Pp. 1–8.

haderő megsemmisítésére koncentráltak. A cél olyan kedvező helyzet megteremtése volt, ami a szembenálló haderő számára csak túlzott veszteségek elszenvedése árán tette volna lehetővé a harctevékenység folytatását.⁵

Az amerikai polgárháború időszakában a hadügyet forradalmasító műszaki újítások (például a huzagolt csövű ismétlőpuska, a tüzérségi gránát, a vasút és a géptávíró) a korábbi vonal- és oszlop-harcászaton alapuló gyalogság tömeges bevetését lehetetlenné tették. Ezek az új körülmények a mozgás és tűz összehangolását, valamint a tüzérségi tűz tömeges alkalmazását eredményezték. A harceljárások azonban továbbra is lineárisak maradtak. A gyalogság védelemben az ellenség betörését igyekezett mindenáron megakadályozni, míg támadásban az alegységek továbbra is az arcvonal megtartására törekedtek. A második generációs hadviselés csúcspontjának az első világháború felőrlő csatáinak sorozata tekinthető, amire a megoldást a harmadik generációs hadviselés jelentette.⁶

Az új, nonlinearis harceljárások (például a manőver, a gyorsaság, a meglepés) az ellenség fizikai megsemmisítése helyett a lélektani egyensúly megzavarását helyezték a középpontba. Támadásban a cél az ellenség erős pontjainak elkerülése és ellenállásának inkább a mélységből a front felé haladva történő felszámolása volt. A védelemben egy mélységében tagolt védelmi körzetben, kitérő mozgások és ellencsapások kombinációjával készítette elő az ellentámadást arra az időszakra, amikor az ellenség támadása lendületét veszítette.⁷

Mind a hadikultúra, mind a hadviselés generációs elméletének képviselői megegyeznek abban, hogy a hidegháborút követő időszak politikai, gazdasági, társadalmi és technikai változásai a béke és stabilitás általános elterjedése helyett egy új hadügyi helyzet megszületését eredményezték.

A Varsói Szerződés felbomlását követően a régió korábbi tagállamai védelmi rendszereiket a megváltozott környezetnek és biztonsági kihívásoknak megfelelően újragondolták és újraszervezték. Samuel P. Huntington intelmeit figyelmen kívül hagyva, annak éppen ellenkezőjét a nyugatiasodást választották.⁸ Ennek megfelelően lépésről-lépésre integrálódtak az Észak-atlanti Szerződés Szervezetébe. A szövetség biztonsági és védelempolitikai elveit elfogadva, hadseregeik a korábbi, jellemzően passzív szereplőkből a nemzetközi konfliktusok aktív résztvevőivé váltak.

A Magyar Honvédség személyi állománya is szerteágazó művelési tapasztalatokra tehetett szert az elmúlt időszakban. Ezeknek a tapasztalatoknak, valamint a megváltozott politikai, gazdasági, katonai, technikai és nem utolsósorban társadalmi átalakulás eredményeként az alábbi folyamatokat lehet megfigyelni:

- Az állam fokozatosan elveszíti hadviselési monopóliumát, aminek gyökerei az állam általános legitimációs válságában keresendők. Nemzetek fölötti politikai és gazdasági intézmények ragadják magukhoz az állam szuverenitásának egyes elemeit, amik tevékenységükért és esetleges hibás döntéseikért senkinek nem tartoznak felelősséggel. A korábbi nemzetállamok egyre kevésbé képesek emiatt megállni a helyüket és garantálni állampolgáraik alapvető biztonsági igényeit. Szuverenitásuk egyre nagyobb részét ruházzák át nemzetek fölötti szervezetekre, miközben különböző etnikai

---

⁵ KISS, Álmós Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. *Hadtudományi Szemle*, II. évf. 2. szám. Pp. 11–12.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ FÁBIÁN, Sándor: Alternatív védelmi stratégia kis államoknak. *Sereg Szemle*, XI. évf. 2–3. Pp. 132.

és vallási kisebbségi csoportok elutasítják a többségi társadalom értékeit, és nem akarnak beilleszkedni.

- Az állami határokat semmibe vevő társadalmi hálózatok milliói jönnek létre, amiket a robbanásszerűen fejlődő információs technológia a korábbiakhoz képest jóval olcsóbb módon képes összekötni.
- A megváltozott körülmények hatására az elmúlt időszak konfliktusaiban a béke és a háború közötti határ annyira elmosódott, hogy sok esetben lehetetlen felismerni a különbséget a civil és a katona között. A műveletek egy időben folynak a konfliktusban álló társadalom teljes mélységében, a katonai mellett a gazdasági, politikai, társadalmi dimenziókban és a nemzetközi életben egyaránt.⁹

Ezeket a változásokat a hagyományos honvédelmi stratégiák (semlegesség, nagy államok haderejének imitálása, tömegpusztító fegyver birtoklása, kollektív védelem)¹⁰ csak nagy nehézségek árán, vagy egyáltalán nem képesek lekövetni.

A megváltozott nemzetközi környezet, az új típusú biztonsági kihívások, valamint a régiós gazdasági képességek megkövetelik egy új szemlélet kialakítását, amely a korábbi hasonlóságra törekvés mellett más lehetőségeket is figyelembe vesz.

A hidegháború és az azóta eltelt időszak konfliktusai bebizonyították, hogy két szembenálló fél közül még a jelentősen gyengébbnek is jó esélyei lehetnek a győzelemre, ha a megfelelő stratégiát választja. A legtöbb állam a hagyományos stratégiák adaptálása során általában figyelmen kívül hagyja a régió politikai, gazdasági és társadalmi képességeit és elvárásait, valamint azt a történelmileg jól igazolható helyzetet, ami szerint még egy erős, jól felszerelt hagyományos haderő is csak akkor lehet igazán sikeres, amennyiben ellenfele hajlandó a „hagyományos szabályok” szerint harcolni. Igaz ez annak ellenére is, hogy az említett időszak konfliktusaiban a hagyományostól eltérő stratégiai megközelítést alkalmazó fél stratégiája és az ahhoz kapcsolódó haderő-szervezési módszerek, harceljárások csak rögtönzött jellegűek, a konfliktus során kialakítottak voltak.

Azok az államok, amelyek felismerik a közelmúlt időszakának megváltozott hadügyi összefüggéseit és védelmi képességeik kialakításánál figyelembe veszik a hagyományostól eltérő stratégiai megközelítés lehetőségeit, kétségkívül előnyre tehetnek szert. Nem utolsósorban a XXI. században megváltozott gazdasági körülmények között is képesek lehetnek egy valós visszatartó erőt jelentő védelmi képességet létrehozni.¹¹

Az aszimmetria

A hadviselés fejlődése során megfigyelhető, hogy a szembenálló felek – technikai fejlettségük mértékében – a győzelem kivívását harcosaik létszámának növelésével és/vagy haditechnikai eszközeik fejlesztésével próbálták meg elérni. Jellemzően fizikai értelemben vett erőfölényre törekedtek a döntő helyen, vagyis a versengő felek az ellenség haderejének legyőzését alapvetően annak a fizikai megsemmisítésével kívánták elérni. Ennek következtében a haderők mérete, valamint az államok költségvetéséből a haderőkre fordított összegek nagysága folyamatosan növekedett.

⁹ KISS, Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. *Hadtudományi Szemle*, II. évf. 2. Pp. 13–16.

¹⁰ FÁBIÁN, Sándor: Alternatív védelmi stratégia kis államoknak, *Sereg Szemle*, XI. évf. 2–3. Pp. 132.

¹¹ FÁBIÁN, Sándor: Alternatív védelmi stratégia kis államoknak, *Sereg Szemle*, XI. évf. 2–3. Pp. 132–138.

A második világháborút követően ez a tendencia megfordult. Köszönhetően a kétpólusú világrend nukleáris képességeinek, a korábbi értelemben vett totális háború mindkét fél számára katasztrofális eredménnyel zárult volna. Emellett az addigi, elsősorban a fizikai megsemmisítésre összpontosító haderők másfajta – a fentiekben elemzett – ellenséggel is szembe találták magukat. Az így patthelyzetbe került felek alig rendelkeztek a XX. század második felében kirobbant helyi háborúk sikeres megvívásához szükséges képességekkel. Ezeket a háborúkat megvizsgálva az látható, hogy a technológiai értelemben fejlettebb országok hadseregei a győzelem érdekében jelentős erőforrásokat mozgósítottak, sok esetben elitalakulataikat vetették be és törekedtek a legfejlettebb haditechnika felvonultatására. Az évekig elhúzódó háborúk jelentős erőforrásokat emésztettek fel, ennek ellenére a fejlettebb országok a konfliktusaik tekintélyes hányadát elvesztették.¹²

Az elmúlt időszak műveletei különböző összetevőinek vizsgálata is azt mutatja, hogy a fizikai erő jelentette korábbi aszimmetria már korántsem elégséges alapja a győzelemnek. A gyengébb fél a fejlettebb ország nyilvánvaló erőfölénye ellenére sok tekintetben előnyt élvezhet, illetve az ilyen jellegű hátrányából előnyt kovácsolhat. Nyilvánvalóvá vált az is, hogy a hadászati fölénynek az erőfölény csupán egy alkotó eleme és az információs fölény birtoklása nélkül nem számít döntőnek. (Jól példázza ezt az iraki és az afganisztáni műveletek tapasztalata, ahol az információfőlény kivívásáért folytatott harc a szembenálló felek nyilvánvaló technológiai képességei közötti különbség ellenére is kiegyenlített maradt.)

Az információfőlény – sok téves elképzeléssel szemben – elsősorban nem a technológia függvénye. A technológia megléte csupán egy eszköz az információfőlény kialakításához vezető úton. Ahhoz, hogy az ilyen típusú konfliktusokban edzett harcos megkülönböztethető legyen a lakosságtól, emberi erőforrással szerzett információra (Human Source Intelligence – HUMINT) van szükség.¹³

Clausewitz művében a háborút tág körben dúló párviadalként határozta meg, amelyben a két küzdő fél arra törekszik, hogy saját akaratát fizikai erő alkalmazásával a másikra rákényszerítse. Szerinte minél inkább veszélyezteti egy nép létét egy háború, annál inkább fog a fenyegetett nép harciasan reagálni. Így válik döntő jelentőségűvé végső soron a nép szimpátiájáért folytatott harc. A harccselekmények a megtámadott társadalom kohézióját növelhetik a létért folytatott küzdelemben, szemben a támadó fél társadalmi támogatásának egységességével, ami erodálódhat az elhúzódó konfliktus okozta járulékos költségek miatt.¹⁴

Clausewitz: újratöltve

Clausewitz korának társadalmi berendezkedése természetesen hozta magával azt a jelenséget, hogy Európa legtöbb államában a népnek nem volt túl sok ráhatása a politikai folyamatokra. Mára ez jelentősen módosult. Az európai nemzetállamok alapvetően demokratikus berendezkedésűek, aminek következtében – bár a

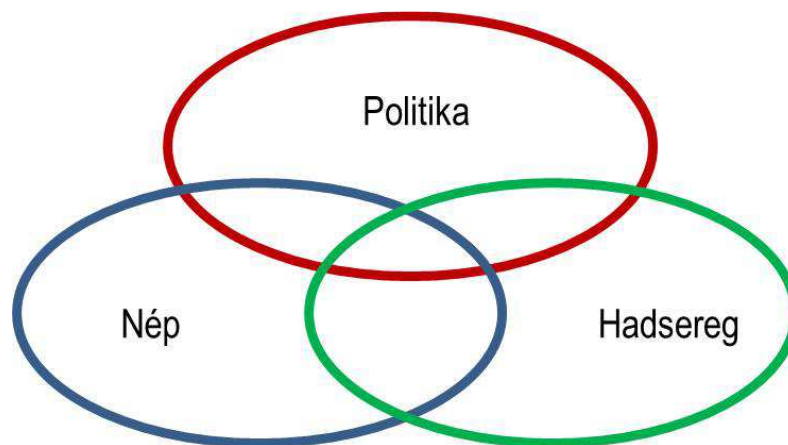
---

¹² JOBBÁGY, Zoltán: A felkelők elleni műveletekről. Egy elfeledett klasszikus: Bernardo Vargas de Machuca. Honvédségi Szemle, 2013/2. Pp. 15–18.

¹³ PORKOLÁB, Imre: Aszimmetrikus hadviselés az ortodox és gerilla hadikultúra összecsapásai. Hadtudomány, 2005/4. Pp. 24–31.

¹⁴ JOBBÁGY, Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. Honvédségi Szemle, 2013/3. Pp. 28–31.

mindennapokban a legitim választásokon hatalmat szerzett politikai elit vezeti és irányítja az országot – egyfajta kontrollt gyakorol a politikusok felett. Éppen ezért a korábban vázolt Clausewitz-i háborús univerzum modellje is módosításra szorul, ami a fentebb ábrázolt háromszög helyett inkább lágy, egymást metsző halmazokkal jeleníthető meg. Éppen úgy, ahogy Clausewitz a népháborút egy *köd- és felhőszerű lényként* vizualizálta, utalva a légszerű képződmények sajátosságára, azaz sehol sem központosulnak, vagyis nem *sűrűsödnek*. A népháború ereje tehát elsősorban inkább erkölcsi, mintsem fizikai. Jelentősége abban van, hogy az idő múlásával az ellenségben egyre nagyobb félelmet és aggodalmat kelt.¹⁵

2. ábra
A clausewitzi háborús univerzum új modellje
(Készítette: a szerző)

A clausewitzi háború új modelljével jól ábrázolhatóvá válnak olyan, korábban is ismert tényezők, mint például a gerilla, vagy partizán erők, amelyekre többek között maga Clausewitz is kevesebb figyelmet fordított művében. Így például azok a civil szerveződések is, amelyek a polgári engedetlenség intézményének gyakorlásával képesek politikai befolyásolást kifejezni, és ez által indirekt módon beleszólni egy legitim államvezetés háborús erőfeszítéseibe.

A halmazok legfontosabb metszetét azonban a konfliktusban szerepet vállaló azon erők alkotják, amelyek középen helyezkednek el, így rendelkeznek a nép (közvélemény) támogatottságával és politikai céllal képesek szervezett erőszak alkalmazására. Amennyiben ez a metszet egy nemzetállam legitim része, akkor jó eséllyel indul egy fegyveres konfliktus eredményes lezárása felé. Amennyiben nem az, akkor annak az államnak komoly erőforrásokat kell mozgósítania ennek a résznek a perifériára szorításában, mert különben jelentősen megnehezítheti a háborús erőfeszítéseit.

Clausewitz szerint a nép a háború igen fontos tényezője, az általa vívott harc (ti. a népfelkelés) a védelem egy sajátos eszköze. Ebben az esetben az a fél, aki sikerrel mozgósítja a népet saját háborús céljai érdekében és ezt az előnyt

¹⁵ JOBBÁGY, Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. Honvédségi Szemle, 2013/3. Pp. 30.

kihasználja, az a háborúnak ezt a fajtáját nem alkalmazóval szemben feltétlenül előnybe kerül.¹⁶

Az új típusú aszimmetrikus műveletekben ennek jelentősége még nagyobb, mivel sok esetben a konfliktus egyik szereplője egy állami entitás, míg a másik egy nem állami szereplő. Ezek a konfliktusok alapvetően alacsony intenzitásúak és jellemzőjük az aszimmetriában rejlő lehetőségek mesteri kihasználása. A lakosság bázisán és annak birtoklásáért folyó teljes spektrumban (politikai, gazdasági, katonai) megvívott háború egy adott területen mindenhol megtalálható és kerüli az ellenség főerőivel való közvetlen harcérintkezést. A helyismeretet mesterien kihasználva, az ellenség erejét folyamatosan koptatva, katonai értelemben inkább szívósan és kitartóan, mint bátran és vakmerően küzd. Fő erőifejtését azonban a lakosság szimpátiájának megnyerésére, megtartására helyezi, ezzel indirekt módon befolyásolva a megtámadott állam legitim vezetését, vagyis a politikát.¹⁷

* * *

Összefoglalva megállapítható, hogy Clausewitz szerint a népháború hatását jellemzően a hadászati szinten fejt ki. Clausewitz a csodálatos háromságot a háború természetének leírására használta. Ezzel azonban a háború meghatározását korántsem zárta le, mert azt egy tág körben dülő párviadalként értelmezte. Abban pedig a két küzdő fél folyamatosan arra törekszik, hogy saját akaratát fizikai erő alkalmazásával (tehát erőszakkal) a másikra rákényszerítse.

A clausewitzi háborús univerzum tehát nem vesztett jelentőségéből és az új típusú modell alkalmazásával megfelelő keretet biztosíthat az alacsony intenzitású, népfelkelők ellen vagy azok támogatása érdekében megvívott konfliktusok megértéséhez és megfelelő kezeléséhez is. Mindehhez nincs másra szükség, mint – Perjés módszeréhez hasonlóan, megállapításainak megfelelően – az adott kor, társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális berendezkedésének szűrőjén keresztül azt feltárni.

Változó világunk egyik jellemzője, hogy a korábbi tiszta és világos erővonalak összekuszálódtak. Állami és nem állami szereplők felelősségi területei átfedik egymást az élet számos területén, így a hadviselésben is. Amennyiben azok a kisállamok, amelyek korábban a hasonlóság elve mentén a hagyományosan értelmezett alapvető biztonsági stratégiák (semlegesség, nagy államok haderejének imitálása, tömegpusztító fegyver birtoklása, kollektív védelem) mellett más eshetőségeket is figyelembe vesznek biztonságuk garantálása érdekében, adottságaik függvényében olyan képességek fejlesztését kell megcélozniuk, amelyek segítségével vélt, vagy valós ellenségeik fegyveres erői mellett, vagy extrém esetben akár helyette is, azok társadalmi támogatottságának szétzúzására helyezik a hangsúlyt. Mindeközben képesnek kell maradniuk saját társadalmi integritásuk megőrzésére. Ennek megvalósítására a hagyományosan szervezett, felszerelt és kiképzett, hatalmas tűzerejű és mozgékonyágú kötelékek alkalmatlanok.

A XXI. század elején olyan haderő-szervezési sémákat és modelleket kell kialakítani, amelyek a hagyományos műveleti képességek mellett, vagy akár azok helyett, előtérbe helyezik a baráti és ellenséges társadalom saját célok érdekében történő befolyásolását egy elhúzódó, alacsony intenzitású népháború lehetőségének rémképét vizionálva.

---

¹⁶ JOBBÁGY, Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. Honvédségi Szemle, 2013/3. Pp. 30.

¹⁷ Uo.

FELHASZNÁLT IRODALOM

CLAUSEWITZ, Carl von: On War. Oxford University Press, Oxford, 2007.

FÁBIÁN, Sándor: Professional irregular defense forces: the other side of COIN. Naval Postgraduate School, Monterey USA, 2012.

FÁBIÁN, Sándor: Alternatív védelmi stratégia kis államoknak. Sereg Szemle, XI. évf. 2–3.

FORGÁCS, Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája, I. Hadtudományi Szemle, II. évf. 2.

FORGÁCS, Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája. II. Hadtudományi Szemle, II. évf. 3.

JOBÁGY, Zoltán: A felkelők elleni műveletekről. Egy elfeledett klasszikus: Bernardo Vargas de Machuca. Honvédségi Szemle, 2013/2.

JOBÁGY, Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. Honvédségi Szemle, 2013/3.

KISS, Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció, Hadtudományi Szemle, II. évf. 2.

PORKOLÁB, Imre: Aszimmetrikus hadviselés az ortodox és gerilla hadikultúra összecsapásai. Hadtudomány, 2005/4.

PORKOLÁB, Imre: Katonai műveletek aszimmetrikus konfliktusokban. Kard és Toll, 2006/1.

PORKOLÁB, Imre: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. Kard és Toll, 2006/2.